

The Explanation of Place Attachment in Urban Green Spaces Green spaces of Rafsanjan

Vahideh Nouri Akbarabadi¹, Afsoon Mahdavi^{*2}, Fatemeh Mohammadnia Qaraei³.

1- Department of Urban Planning, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran

2- Department of Urban Planning, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran

3- Department of Urban Planning, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran

Received: 07 April 2021

Accepted: 27 July 2021

Extended Abstract

Introduction

Space, is an inseparable phenomenon of human life, it connects leaving worlds in terms of spatial and environmentally and it creates the Core meaning, destination and human behaviour. Space is the main part of the inhabitant's identity the space is not only a shelter for human activities but also its a phenomenon that human gives it meaning and get used to it by communication, in the way that he knows himself by it. One of the main issues that contemporary urban planning in Iran and especially Rafsanjan City have been faced with is just paying attention to pre-conceived plans and designs without noticing to city's spatial soul and character. On the other hand, this issue is completely changing to qualities and contextualism but in our country by considering that this urban designs have not dissected by knowing components of mentally and behavioural of people with their environment yet, so it is necessary that this kind of project getting done especially for contexts that are in the direct relation with people's social life. Rafsanjan's park are not only an important and social space for shaping social connections and social parts for inhabitants but also they are only space with this efficiency, so any design activity in this area should happen with special attention to important and meaningful compliment and environmental psychology. Therefore, the necessity of existing projects like the current project is clear for urban planning vision. So this project is about answering the question: Do place activities and components have an effect on place attachment?

Methodology

This research's goal is practical and its method is descriptive- analytical. Collecting data for project was from two ways that are documentary library and field library and the main analysis is based on information that was collected by the questionnaire. The data collection tool was a researcher- made questionnaire, that was reviewed several times by Professors and experts for reliability evaluating. And for validity evaluation of questionnaire combine methods and Cronbach's alpha were used, that its result is in the reflected and indicates validity data part are accepted by collecting data tool. The statistical society of this research are citizens of Rafsanjan that are about 161909 people. Sample size was estimated 384 people by Cochran's formula and for being more sure 400 questionnaires were collected. In order to analyzing data

---

* . Corresponding Author (Email: Afsoon_mahdavi@iau.ac.ir)

and information structural equivalence modeling based on the metal of minimal details in software environment Smart-PLS get used.

Results and discussion

According to the result the average of component of the link between human and place is 2.80 and in comparison with theoretical average (3) is low and due to the meaningful level although is Lower than 0.01 so we can generalize the results of statistical sample to statistical society because we are more than 99% sure about the result, So the gained average for this indicator is lower than average, so we can say that the situation of this indicator is lower than average limit. Identity indicator has 2.50 average and although phantasm indicator has 2.77 average.

Because this average has gained from meaningful level, average difference is meaningful too.

According to the low level of the gained average from the average situation of these indicators this is not satisfying in our study area. The gained average for safe and correct perception of space is 3.23 so that the gained average is a higher than the theoretical average that is 3 and this average difference has gained from meaningful level and we can generalize this gained result of statistical sample to statistical society because we are sure about the gained result more than 99%. Related to the main gain average for place attachment variable that is 2.84, this number is lower than theoretical average so this study area is not satisfying situation from place attachment vision. Also according to the obtained level of significant which is less than the value of the desired level of significant that is 0.05 so we can generalize the gained result to statistical society. Studying the affection of place activities on place attachment that the value of T is 13.762 is greater than 1.96 and it be considered that the place activities on place attachment has a significant effect. Also the obtained path is equal to ($\beta = 0.598$), and obtained path coefficient is positive, this effect is directed. Therefore, it can be said that place activities for place attachment has significant and positive affect and from all components the location capability has the greatest effect of place attachment.

Conclusion

Place attachment is coming from activities and transaction between human and place, and also, between humans in a special place and it related to mutual emotions affect, knowledge, believes and behaviour with special place.

The gained result of searching the study area in the place attachment and its indicators shows that among all the indicators for place attachment just the correct and safe perception data space indicator from Space is in the satisfying level and the other indicators of place attachments aren't in the satisfying level.

The gained data from this research have a significant and positive impact on place attachment. According to the gained number which was 0/598 we can consider that this impact is in the average level.

On the other side, it can be said that place activities can predict 35.7% of place attachment variance. Studying the effect of components was shown that all the five components that are related to place activities have a significant and positive effect on place attachment. Among all the identified components the capability of place component with path coefficient had the greatest effect after that visual beauty component with 0.268 path coefficient had the greatest effect.

Keywords: Place Attachment, Green Urban Spaces, Visual Beauty, Participation of Place, Rafsanjan City.

تبیین دل‌بستگی به مکان در فضاهای سبز شهری مطالعه مورد: فضاهای سبز شهر رفسنجان

وحیده نوری اکبرآبادی - گروه شهرسازی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران
افسون مهدوی^۱ - گروه شهرسازی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران
فاطمه محمدنیا قرائی - گروه شهرسازی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۷

چکیده

فضاهای سبز شهری به‌مثابه کانون‌های سبز و طبیعی‌اند که انسان امروز شاید برای گریز از محیط پرهیاهوی شهری به آن‌ها پناه می‌آورد. هرچند همین جذابیت‌ها در برخی موارد سبب شده که این فضاهای سبز ارزشمند، دچار تغییر و تحولات نامطلوبی بعضاً ناشی از ساخت‌وسازهای سرمایه‌گرایانه شوند. پژوهش حاضر باهدف تبیین دل‌بستگی به مکان در فضاهای سبز شهری نوشته شد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی است. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود که به‌منظور بررسی پایایی چندین بار توسط اساتید و کارشناسان مورد بازبینی قرار گرفت و به‌منظور بررسی روایی پرسشنامه از روش ترکیبی و آلفای کرونباخ استفاده شد که نتایج نشان‌دهنده روایی موردقبول ابزار گردآوری پژوهش است. جامعه آماری پژوهش حاضر را شهروندان ساکن شهر رفسنجان مشتمل بر ۱۶۱۹۰۹ نفر می‌باشد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر برآورد گردید که به‌منظور اطمینان بیشتر تعداد ۴۰۰ پرسشنامه جمع‌آوری شد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات از مدل‌سازی معادلات ساختاری مبتنی بر روش حداقل مربعات جزئی در محیط نرم‌افزار pls استفاده شد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که از نظر دل‌بستگی به مکان محدوده مورد مطالعه در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. همچنین نتایج نشان داد که فعالیت‌های مکان تأثیر مثبت و معناداری بر دل‌بستگی به مکان دارد، ضریب مسیر به‌دست‌آمده برابر با ۰/۵۹۸ بود. از دیگر نتایج این پژوهش آن بود که مؤلفه‌های فعالیت‌های مکان عملکرد مکان، حضور پذیری، زیبایی بصری، مشارکت‌پذیری مکان و قابلیت‌های مکان بر دل‌بستگی به مکان تأثیر مثبت و معناداری دارد از بین مؤلفه‌های استخراج‌شده قابلیت مکان با ضریب مسیر ۰/۴۰۶ دارای بیشترین تأثیر و شاخص مشارکت‌پذیری مکان با ضریب مسیر ۰/۱۱۱ دارای کمترین تأثیر بر دل‌بستگی به مکان در فضاهای سبز شهری بود.

واژگان کلیدی: دل‌بستگی به مکان، فضای سبز شهری، زیبایی بصری، مشارکت‌پذیری مکان، شهر رفسنجان.

مقدمه

رابطه انسان با محیط اطرافش از بحث‌های مهم و اساسی است که در حوزه طراحی فضاهای شهری مطرح است این‌که فرد چگونه و در چه سیستمی خود را در پیوند عاطفی با محیط اطرافش در می‌یابد و به آن وابسته می‌شود. پرسشی که پرسشگران حوزه‌های مختلف علمی سعی در یافتن پاسخی مناسب برای آن هستند. مکان فضایی است که برای فرد یا گروهی از مردم واجد معنی باشد. مکان زمانی مکان می‌شود، که انسان در ارتباط با لایه‌های دیگر قرار گیرد (Moore, 2021: 24). این لایه‌ها می‌تواند توسط فعالیت‌های مشترک با دیگر هموعان، در ارتباط با طبیعت قرار گرفتن و یا در کنج محیط مصنوع قرار گرفتن، نمایان و روشن شود و بدین صورت انسان با لایه‌های دیگر وجود خود که به‌نوعی دیگر در عالم خارج نیز وجود دارند، آشنا می‌شود و بدین ترتیب شناخت وی از محیط پیرامون و خویشتن افزون می‌گردد (Casey, 2009: 60). مکان به‌مثابه پدیده‌ای جدایی‌ناپذیر از حیات انسانی، زیست جهان‌ها را از نظر فضایی و محیطی به هم پیوند می‌دهد هسته‌های معنا، مقصد و رفتار انسانی را می‌سازد این نیز به‌نوبه خود در ساخت مکان دخیل است (Lo et al, 2021: 67). انسان در هر مکانی که متولد می‌شود با محیط اطراف خود رابطه دوسویه برقرار می‌کند به‌طوری‌که از یک سو به محیط وابسته و عوامل ضروری زندگی خود را در آن می‌یابد و از سوی دیگر محیط نیز در رفتار او تأثیر متقابل و مؤثری می‌گذارد. مکان عنصر اصلی هویت ساکنان آن است مکان تنها یک سرپناه برای فعالیت‌های انسان نیست بلکه پدیده‌ای است که انسان در تعامل خود با آن بدان معنا بخشیده و به آن دل‌بسته می‌شود تا جایی که گاه حتی خود را با آن بازمی‌شناسد. (چرخچیان ۱۳۸۸: ۳۴). دل‌بستگی مکانی، مفهومی ژرف و مؤثر برای بهره‌گیری از تمایلات فردی در تأثیرگذاری بر رفتار افراد به‌واسطه حافظت از مکان‌های مهم است. دل‌بستگی مکانی متشکل از یک ساختار چندوجهی همچون: هویت مکان، دل‌بستگی عاطفی با مکان، پیوند اجتماعی با مکان وابستگی به مکان است (Trentelman, 2009: 198). از این رو دل‌بستگی مکان بیانگر شناخت؛ نسبت به یک محیط یا فضای خاص است، در واقع دل‌بستگی به مکان رابطه نمادینی است که بین افراد و مکان پدید می‌آید که به معنای خاص، احساس عاطفی و فرهنگی از یک فضای خاص را بیان می‌کند (Tonge et al. 2015: 734). با وجود مطالعات متعددی که در خصوص دل‌بستگی مکانی انجام شده است، این تحقیقات اخیراً بیشتر از جانب پژوهشگران حوزه روانشناسی، جغرافیای انسانی و تاندازه‌ای نیز در حوزه علوم اجتماعی صورت گرفته است و از دید دانش طراحی شهری به این موضوع به‌ویژه در پیوند با حوزه فضاهای سبز شهری نگریسته نشده است. تحقیقاتی که تاکنون در این خصوص انجام شده است عمدتاً به مطالعاتی کیفی بر اساس نگاه روان‌شناسانه و ارائه آراء و نظرات شخصی تجربه‌کنندگان از فضاهای همگانی (عمدتاً میدان‌ها و پلازها و یا پارک‌های شهری) بسنده کرده است و کمتر می‌توان دیدگاهی شهرسازانه را در این تحقیقات جستجو نمود. البته در این زمینه دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد. نگرش روانشناسان محیطی و شاخص‌های مدنظر آنان در ارزیابی فضاهای شهری، با دیدگاه‌های برنامه‌ریزان و طراحان شهری و شاخص‌های موردبررسی از سوی این گروه متفاوت است و تفاوت نگرش‌ها منجر به ارائه راه‌حل‌های متفاوتی برای سرزنده سازی فضاهای شهری شده است. اهمیت مقوله دل‌بستگی و مکان در شکل‌گیری هرچه بیشتر تعاملات اجتماعی در فضاهای شهری مشخص می‌شود همچنین مطالعات نشان می‌دهد که فضاهای باز شهری و فضاهای همگانی به‌واسطه انواع ویژگی‌های مطلوب کالبدی‌شان (اعم از طبیعی و مصنوعی) یا فرضاً انجام فعالیت‌های مختلف، بسترهای مؤثرتری برای شکل‌گیری حس تعلق به مکان نسبت به انواع دیگر فضاها به شمار می‌آیند (Amunsen, 2015: 259). دل‌بستگی مکانی مانند موضوعی شناختی، سبب تقویت حس نزدیکی به مکان، درک معنای مکان و پیوند با مکان می‌شود. مردم از مجرای خاطرات، برای مکان‌ها معانی ساخته و آن معانی را به خود مرتبط می‌سازند. (Scannell & Gifford, 2010: 361). فلذا باورهایی شناختی ممکن است تا مدت‌ها به همراه شخص باشند و در صورت ترک مکان، احساس دل‌اندوهی و فقدان مکانی را برای افراد به همراه داشته باشند

(Burley et al, 2007:348). این مفهوم حتی در بررسی اثرات روان‌شناسانه تجربه پدیده‌هایی مانند جنگ، زلزله، مهاجرت اجباری و اثرات ناشی تغییرات اقلیمی و تطبیق‌پذیری افراد با شرایط جدید کاربرد داشته است (Amundsen, 2015:260). یکی از مشکلات عمده‌ای که جریان شهرسازی معاصر در کشور ایران و شهر رفسنجان با آن روبرو بوده توجه صرف به برنامه‌ها و طرح‌های دستوری بدون توجه به روح و ماهیت مکانی شهرهاست. این موضوع هرچند در بسیار از کشورها در حال تغییر و استحاله به کیفیت‌گرایی و زمینه‌گرایی است و لیکن در کشور ما با توجه به اینکه هنوز در طرح‌های شهری، شناخت مؤلفه‌های روانی-رفتاری افراد در رابطه با محیط پیرامونی‌شان موردتحقیق و تشریح قرار نگرفته است. لذا ضروری است که پژوهش‌هایی از این دست و به‌ویژه برای بسترهایی که در ارتباط مستقیم با حیات اجتماعی مردم هستند، انجام شوند. پارک‌های شهری رفسنجان نه تنها فضایی اجتماعی و مهم و بستر برای شکل‌گیری تعاملات اجتماعی و جنبه اجتماعی زیست مردمان این شهر است، بلکه به‌نوعی تنها فضایی با این نقش حساب می‌شود. لذا هرگونه اقدامات طراحانه در این بستر می‌بایست با توجه ویژه به مؤلفه‌های معنایی و مهم مکانی و روان‌شناختی محیط صورت گیرد. بنابراین ضرورت وجود پژوهش‌هایی نظیر پژوهش حاضر از دید برنامه‌ریزی و طراحی شهری بیش‌ازپیش مشخص و مبرهن می‌شود. از این رو این پژوهش در جهت پاسخگویی به این سؤال است که فعالیت‌های مکان و مؤلفه‌های آن بر دل‌بستگی به مکان تأثیرگذار هستند؟

حبیبیان و حاتمی نژاد (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان تبیین اثرپذیری سرزندگی محله‌های شهری از ابعاد دل‌بستگی مکانی نمونه مورد مطالعه: شهر اهواز انجام داده‌اند. یافته‌های حاصل از این پژوهش حاکی از آن است که نتایج بخش کمی ضمن تأیید برازش مدل طراحی شده متغیرهای اصلی پژوهش (مقدار $R^2=0.908/4$ و $RMSEA=0/100$)، اثر مستقیم و معنادار دل‌بستگی مکانی بر سرزندگی شهری را تأیید می‌کند (ضریب استاندارد مسیر $0.806/0$ و ضریب معناداری کمتر از $0.001/0$). همچنین، مدل اثرات مستقیم ابعاد پنج‌گانه دل‌بستگی مکانی بر سرزندگی شهری، اثر مستقیم ابعاد هویت مکانی، پیوندهای عاطفی شناختی وابستگی مکانی بر سرزندگی محله‌های شهری را تأیید می‌کند. آروین (۱۳۹۸) پژوهشی با عنوان ارزیابی اثرات دل‌بستگی مکانی بر میزان تاب‌آوری اجتماعی در شهرها (مطالعه موردی: منطقه ۱۲ کلان‌شهر تهران) انجام داده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که شاخص‌های دل‌بستگی مکانی و تاب‌آوری اجتماعی در منطقه ۱۲ شهر تهران وضعیت نامناسبی دارند. بین شاخص‌های دل‌بستگی مکانی با تاب‌آوری اجتماعی همبستگی معناداری وجود دارد و نتیجه رگرسیون تک متغیره نشان داد که دل‌بستگی مکانی بر تاب‌آوری اجتماعی تأثیر بالایی دارد. احمدی و مهرجو (۱۳۹۸) پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین دل‌بستگی مکانی وفاداری رفتاری با سرزندگی و امنیت در فضای شهری (مطالعه موردی: میدان شهرداری شهر رشت) انجام داده‌اند. یافته‌های پژوهش متغیرهای بررسی شده قدرت زیادی در پیش‌بینی تغییرات واریانس وفاداری رفتاری در مطالعه موردی از دیدگاه شهروندان دارند، به طوری که ضریب تعیین تعدیل یافته R^2 در متغیرها نزدیک به ۱ از پیش شرط‌های لازم برای انجام یک رگرسیون و معنادار شدن آن‌وی رگرسیون است. ضریب β نیز در سطح $P > 0.01$ معنادار است. رحیمی و همکاران (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان ارزیابی تأثیر مقیاس مکانی بر دل‌بستگی ساکنین به مکان در محلات مرکزی (شهر تبریز) انجام داده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان داد که ارتباط بین میزان دل‌بستگی و مقیاس مکان به شکل منحنی U (دل‌بستگی به محله، کمترین) است. با افزایش مقیاس مکان، میزان تصویر ذهنی ساکنین کاهش می‌یابد، در مقیاس محله، نشانه و در مقیاس شهر، گره نقش مؤثرتری در خوانایی ساکنین از محله و شهر دارد و ارتباط خطی مستقیمی بین تصویر ذهنی و میزان دل‌بستگی به محله وجود دارد. جهانگیری (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان بازشناخت دل‌بستگی مکانی در فضاهای ساحلی شهری به این نتیجه رسیده است که هویت‌یابی از مکان (هویت مکانی)، سهولت انجام فعالیت دلخواه (وابستگی مکانی)، تجربه روابط اجتماعی مطلوب (پیوندهای اجتماعی) و پاسخ‌دهی عاطفی مکان (پیوندهای مکانی) در دل‌بستگی

به مکان تأثیر مستقیمی دارد. زمانی و هنرور (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان ارزیابی عوامل مؤثر بر دل‌بستگی مکانی در محلات شهری با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه‌ای انجام داده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که از میان ۲۸ زیر معیار موردبررسی، تنها تأثیر ۲۱ زیر معیار دارای تأثیر تأیید گردیده بر دل‌بستگی مکانی می‌باشند که از میان آن‌ها نیز طول مدت سکونت، پیوندهای اجتماعی و خاطره انگیزی به ترتیب با وزن نهایی ۰/۰۸، ۰/۰۶۱ و ۰/۰۵۱ در مقایسه با سایر زیرمعیارها از بیشترین اهمیت برخوردار می‌باشند. مور^۱ (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان برنامه‌ریزی برای مکان، دل‌بستگی به مکان در جوامع روستایی و مالکیت مسکن انجام داده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مالکیت مسکن در نواحی روستایی زمینه را برای ارتقای پیوندهای اجتماعی در روستا فراهم می‌کند و پیوندهای اجتماعی زمینه را برای ارتقای دل‌بستگی به مکان مهیا می‌سازد. بالی^۲ و همکاران (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان اندازه‌گیری دل‌بستگی مکان با استفاده از ابزار اندازه‌گیری آپاس انجام داده‌اند. نتایج این پژوهش حاکی از قدرت پایایی و روایی بالای ابزار آپاس در جهت سنجش دل‌بستگی به مکان دارد. از این رو محققان نسبت به این ابزار باید توجه بیشتری نمایند چرا که دل‌بستگی به مکان زمینه را برای ارتقای کیفیت زندگی شهروندان فراهم می‌نماید. دریانتو سونگ (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان فرا تحلیل دل‌بستگی به مکان و رفتار زیست‌محیطی به این نتیجه رسیده‌اند که قدرت تأثیر دل‌بستگی به مکان بر رفتار زیست‌محیطی متوسط و مثبت می‌باشد، و تأثیر آن در فرهنگ‌های جمع‌گرایانه بیشتر از فردگرایانه است. مولی و همکاران (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان درک فرایند دل‌بستگی پارک‌ها: رابطه بین محل دل‌بستگی، گرایش‌های رفتاری و استفاده از مکان عمومی انجام داده‌اند. از نتایج حاصل‌شده در این پژوهش این است که تأمین نیازهای عملکردی کاربران یکی از عوامل مهم است برای بهبود روند دل‌بستگی به مکان است. رفتار مثبت گرایش‌ها به مشارکت و مکان جایگاه بهتری برخوردار خواهند شد. وابستگی مکان‌ها می‌تواند فضای کم‌مصرف را به‌سوی اجتماعی پاسخ‌ده هدایت کند. رایان^۳ و همکاران (۲۰۱۵) پژوهشی با عنوان یک جزیره در دریای توسعه: بررسی دل‌بستگی مکانی، نوع فعالیت و ازدحام جمعیت در یک پارک ملی شهری انجام داده‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش حاکی از آن است که نتایج نشان می‌دهد که دل‌بستگی به مکان در ارتباط معنی‌دار با فراوانی بازدیدکنندگان و انواع فعالیت‌هایی که بازدیدکنندگان درگیر آن هستند، دارند. در این پژوهش از فعالیت پیاده‌روی به‌عنوان مهم‌ترین فعالیت مکانی در دل‌بستگی به مکان یاد شده است. با مطالعه پیشینه پژوهش وجه تمایز پژوهش حاضر را نسبت به پیشینه می‌توان بررسی تأثیر فعالیت مکان و مؤلفه‌های آن بر روی دل‌بستگی به مکان عنوان نمود؛ به‌گونه‌ای که در پژوهش‌های صورت گرفته به تأثیر مؤلفه‌های فعالیت‌های مکانی در دل‌بستگی مکانی به‌صورت جامع و کامل موردبررسی و کنکاش قرار نگرفته است.

مبانی نظری

دل‌بستگی به مکان، نقطه اتصال و پیوند انسان و مکان است. پیوند انسان و مکان در حالت‌ها و کیفیت‌های مختلفی اتفاق می‌افتند که در واقع، دل‌بستگی به عالی‌ترین و محکم‌ترین در جدی آن گفته می‌شود. این واژه در فارسی معادل واژه Attachment در انگلیسی به کار می‌رود. این مفهوم کاملاً تحت تأثیر فرد و تجارب شخصی او است (حبیبیان و حاتمی نژاد، ۱۳۹۹: ۱۵۵). مطالعات نظری دل‌بستگی به مکان در سایه مفاهیم مربوط به "حس مکان" با کارهای توآن و رلف آغاز شد. توآن ۱۹۷۴ انگیزه و اشتیاق را در پرداختن به مسائل محیطی، نتیجه تأکید بر مفهوم خود می‌داند که از ادراک نگرش‌ها و ارزش‌های انسانی برمی‌آید؛ لذا دل‌بستگی به مکان به مفاهیم هویت خود مرتبط می‌شود (Hidalgo

1 . Moore

2 . Boley

3 . Ryan

278: Hernandez, 2001). دل‌بستگی به مکان یکی از ابعاد حس مکان و وابستگی عاطفی مثبت است که بین فرد و امکان ایجاد می‌شود. مبین احساسات مثبت فرد به یک موقعیت خاص جغرافیایی و نتیجه اعتقادات و عواطف مثبت این است که او در فرآیند تعامل با مکان و معنا بخشیدن به آن خلق می‌کند. دل‌بستگی به مکان تأکید بر روشی است که " افراد به صورت شخصی معنای مکان را برای خود می‌سازند (Scrannel & Gifford, 2010: 290). دل‌بستگی به مکان یعنی پیوند عاطفی میان شخص و یک مکان ویژه است (دویران و احمدی، ۱۳۹۹: ۳۳). این فرآیند است که فضا برای فرد، به مکان مبدل می‌شود. باید دقت کرد کلمه دل‌بستگی ارجاع و اثر و کلمه مکان ارجاع به قرارگاه رفتاری دارد که مردم به طور احساسی و فرهنگی با بستر به آن وابسته هستند (لک، ۱۳۹۳: ۱۶۰). دل‌بستگی به مکان به نوعی نیروی گرانش عاطفی و مثبت میان مردم و مکان است. این پیوند نتیجه مکانیزم اجتماعی و احساسی پیچیده است که به دلیل تفاوت‌های فردی شکل می‌گیرد تا پیوندی شناختی و عاطفی بین انسان و محیط برقرار شود. پیوند ایجاد شده حاصل تعاملات عاطفی، شناختی و رفتاری است که از نوع و شدت پیوند افراد با مکان است. تا ملاحظه به احساسات - هیجانات درونی فرد و موقعیت‌های روانی او بازمی‌گردد تعامل شناختی به ادراک و شناخت مکان از سوی فرد وابسته است و مؤلفه فعالیتی رفتاری در مکان نمایانگر وجود گزینش‌های گوناگون پیش روی فرد / افراد برای اقدام در راستای تحقق اهداف آن‌هاست (Altman & low, 2012: 23). بر اساس این تعاملات میان فرد، گروه‌ها و مکان کالبدی - اجتماعی، در جریان ذهنی آگاهانه و ناآگاهانه در بستر زمانی و برخاسته از فعالیت‌ها و تعاملات، رابطه و پیوندی میان انسان - مکان و انسان - انسان در یک مکان خاص شکل می‌گیرد این رابطه عاطفی بر پایه نحوه قضاوت، ترجیحات و شناخت از مکان، برقرار می‌شود (Brown et al, 2003: 274). برخی پژوهشگران ریشه دل‌بستگی به مکان را از تجربه‌های افراد در بستر زمانی و تعاملات اتفاق افتاد در یک مکان خاص می‌دانند (Trentelman, 2009: 203). برخی دیگر نیز دل‌بستگی به مکان را مجموعه‌ای از معانی اعتقادات، نمادها، ارزش‌ها و احساسات فردی یا گروهی با ارتباط نمادین با مکان می‌دانند که به یک قلمرو جغرافیایی خاص تعلق دارد. دل‌بستگی به مکان تنها مفهومی فردی نبوده و با توجه به روابط و پیوندهای اجتماعی افراد نیز تقویت و تضعیف می‌شود. برقراری پیوند با دیگر مردمان به درک معانی، تجربه‌های فرد و تعاملات روان شناختی او در مواجهه با مکان اثر می‌گذارد (Altman & low, 2012: 23). مطالعات نشان می‌دهد که فضاهای شهری باز، سبز و همگانی به واسطه انواع ویژگی‌های مطلوب کالبدی‌شان (طبیعی و مصنوعی) و انجام فعالیت‌های مختلف، بستر مؤثرتری برای شکل‌گیری حس تعلق به مکان نسبت به انواع دیگر فضاها به شمار می‌آیند (Amundsen, 2015: 270). در بررسی دل‌بستگی مکانی چارچوب‌های مفهومی مختلفی مطرح شده است. سه رویکرد اصلی در بررسی مفهوم دل‌بستگی مکانی وجود دارد:

رویکرد اول: دل‌بستگی مکانی را به صورت مفهومی یک بعدی و هم‌ردیف با مفاهیم مانند هویت مکانی یا وابستگی مکانی لحاظ می‌کنند. رویکرد دوم: دل‌بستگی مکانی را یک سازه چندبعدی در نظر می‌گیرند. برای مثال، بر اساس رویکرد استوکلز و شومیکر (۱۹۸۱)، ویلیامز و سکه (۲۰۰۳) دل‌بستگی به مکان به صورت یک مفهوم فرادست دובعدی تعریف می‌شود. وابستگی مکانی و هویت مکانی کایل، گریفا و مانین (۲۰۰۵) عامل سومی با عنوان پیوندهای اجتماعی را اضافه کردند. رویکرد سوم: دل‌بستگی مکانی را به عنوان یک بعد یا مفهومی کلی‌تر تعریف می‌کنند. بوگنسن و استدمن (۱۹۹۲) دل‌بستگی به مکان، وابستگی به مکان و هویت مکان را به عنوان ابعادی از حس تعلق به مکان تعریف می‌کنند (آروین، ۱۳۹۸: ۷۹). فضاهای سبز شهری قادرند قرارگاه‌های رفتاری را به وجود آورند که در میزان دل‌بستگی به مکان برای کسانی که در شهر زندگی می‌کنند، بالا ببرد و با عملکردهای زیست محیطی، روانی، اجتماعی تأثیرگذار در ساخت کالبدی شهر بیش از هر عامل دیگری باعث نزدیکی انسان و طبیعت به یکدیگر باشند. از این رو فضاهای سبز عمومی به ویژه پارک‌های شهری هم از دیدگاه تأمین نیازهای زیست محیطی شهرنشینان در هم از تأمین نیازهای فراغتی و بستر

ارتباط و دل بستگی اجتماعی عاطفی آنان جایگاهی درخور اهمیت یافته‌اند (قربانی، ۱۳۸۹: ۸۹). وجود فضاهای سبز شهری دارای خصیصه اجتماع پذیری و حضور پذیری، مکمل مهمی در جهت دل بستگی به فضاهای سبز شهری است. علاوه بر این فضاهای سبز شهری با تقویت دل بستگی موجب ارتقاء روحیه همبستگی، رشد فردی برای همه شهروندان بدون در نظر گرفتن جنسیت، نژاد، قومیت، سن یا سطح اجتماعی و اقتصادی است (Efroymson et al, 2009: 16).

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی است. جمع‌آوری داده‌ها به دو صورت کتابخانه‌ای اسنادی و میدانی انجام شد و تحلیل اصلی صورت گرفته بر روی اطلاعات جمع‌آوری شده توسط پرسشنامه است. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود که به منظور بررسی روایی چندین بار توسط اساتید و کارشناسان مورد بازبینی قرار گرفت و به منظور بررسی پایایی پرسشنامه از روش ترکیبی و آلفای کرونباخ استفاده شد که نتایج آن در قسمت یافته‌ها منعکس شده و نشان‌دهنده پایایی مورد قبول ابزار گردآوری پژوهش است. جامعه آماری پژوهش حاضر را شهروندان بالای ۱۸ سال ساکن شهر رفسنجان مشتمل بر ۱۵۷۴۳۲ نفر می‌باشد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر برآورد گردید که به منظور اطمینان بیشتر تعداد ۴۰۰ پرسشنامه جمع‌آوری شد. شاخص‌های مرتبط با متغیرهای تحقیق از طریق مطالعات مرتبط و پیشینه تحقیق اخذ شده است، شاخص‌های مورد استفاده برای متغیرهای تحقیق به همراه تعداد گویه‌های مربوط به هر کدام از شاخص‌ها و منابع پشتیبان در جدول ۱ ارائه شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات از مدل‌سازی معادلات ساختاری مبتنی بر روش حداقل مربعات جزئی در محیط نرم‌افزار pls استفاده شد.

جدول شماره ۱. شاخص‌ها و تعداد گویه‌های مربوط

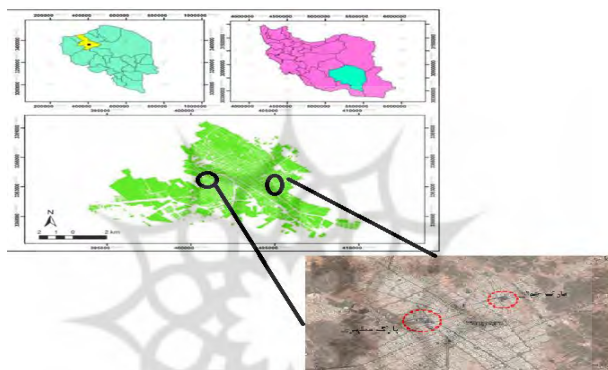
منابع	تعداد گویه‌ها	مؤلفه‌ها	متغیر
رحیمی و همکاران (۱۳۹۶) Altman & Low (2012)	۳	عملکرد مکان	فعالیت مکان
حبیبیان و حاتمی نژاد (۱۳۹۹) ایزدی و گرجی (۱۳۹۸)	۳	حضور پذیری مکان	
Tonge et al (2015) آروین (۱۳۹۸)	۳	زیبایی بصری	
جهانگیری و همکاران (۱۳۹۶) احمدی و مهرجو (۱۳۹۸)	۳	مشارکت‌پذیری مکان	
زمانی و هنرور (۱۳۹۸) Brown et al (2003)	۴	قابلیت‌های مکان	دل بستگی به مکان
ضیا بخش (۱۳۹۹) زمانی و هنرور (۱۳۹۵)	۲	پیوند انسان و مکان	
Moore (2021) Amundsen (2015) Efroymson et al (2009)	۳	احساس هویت تصویر ذهنی	
Burley et al (2007) Brown et al (2003)	۳	ادراک ایمن و صحیح از فضا	

محدوده مورد مطالعه

شهرستان رفسنجان با وسعت حدود ۸۲۷۳ کیلومتر مربع معادل ۴/۵۵ درصد مساحت استان را به خود اختصاص داده است. این شهرستان در شمال غربی استان قرار گرفته است. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۰ شهر رفسنجان دارای جمعیتی

معادل ۱۵۱۴۲۰ نفر و ۳۹۲۸۱ خانوار می‌باشد. بر طبق طرح تفصیلی رفسنجان پارک‌هایی که از نظر مقیاس در سطح منطقه‌ای کار می‌کنند شامل دو پارک نسبتاً بزرگ می‌باشند که علاوه بر مساحت بیشترین استفاده‌کننده را به نسبت سایر فضاهای سبز شهری به خود اختصاص داده‌اند. این دو پارک منطقه‌ای پارک ریاست جمهوری با مساحت ۱۵ هکتار و پارک جوان با مساحت ۸ هکتار در شهر رفسنجان خواهد بود که این دو پارک در دو منطقه متفاوت شهر رفسنجان واقع شده‌اند. پارک مطهری: این پارک به دلیل وجود موزه ریاست جمهوری در میان مردم محلی به پارک ریاست جمهوری معروف است. در این پارک برج شیشه‌ای از جمله ساختمان‌های بلند شهر رفسنجان محسوب می‌شود که طبقات روی تجاری بیشتر اداری و دفاتر کار هستند. از دیگر فضاها دریاچه قایق‌سواری، رستوران، فضای بازی بچه‌ها، کتابخانه و... هستند. پارک جوان: این پارک با مساحتی نزدیک به ۸ هکتار در شمال رفسنجان واقع است. این پارک که مرکزی برای پیاده روی ورزش‌های همگانی اقشار مختلف مردم شهر شده است دارای فضاهای متنوع از جمله: موزه آزیان، پارک ترافیک، دریاچه قایقرانی، فضاهای تجاری، فضای بازی کودکان و ... می‌باشد.

شکل شماره ۱. نقشه محدوده مورد مطالعه

بحث و یافته‌ها

یافته‌های توصیفی مربوط به ویژگی‌های دموگرافیکی نمونه آماری نشان‌دهنده آن است که از نظر جنسیت، ۱۷۲ نفر مرد و ۲۲۸ نفر زن، از نظر سن بیشترین تعداد نمونه آماری در گروه سنی بین ۲۶ الی ۳۵ سال، از نظر تحصیلات بیشترین تعداد نمونه آماری تحصیلات خود را لیسانس عنوان کرده‌اند. همچنین داده‌های مندرج در جدول شماره ۱ حاکی از آن است که از نظر وضعیت تأهل بیشترین تعداد نمونه آماری یعنی ۲۵۶ نفر متأهل می‌باشند.

بررسی وضعیت محدوده مورد مطالعه از نظر دل‌بستگی به مکان

برای تحلیل وضعیت هر کدام از مؤلفه‌ها از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. با توجه به اینکه در طراحی گویه‌ها از طیف ۵ گانه لیکرت شامل خیلی کم (با کد ۱)، کم (کد ۲)، متوسط (کد ۳)، زیاد (کد ۴) و خیلی زیاد (کد ۵) استفاده شده است؛ در این آزمون میانگین متغیرها با حد متوسط (۳) که میانگین نظری است مورد مقایسه قرار می‌گیرد. بر اساس نتایج جدول ۳ میانگین مؤلفه پیوند انسان و مکان حدود ۲/۸۰ است که در مقایسه با میانگین نظری (۳) پایین است و با توجه به اینکه سطح معناداری نیز کمتر از آلفای ۰/۰۱ می‌باشد می‌توان با سطح اطمینان بیش از ۹۹ درصد نتیجه به‌دست‌آمده در نمونه آماری را به کل جامعه آماری تعمیم داد. از آنجایی که مقدار میانگین به‌دست‌آمده برای این شاخص کمتر از میانگین است، می‌توان گفت که وضعیت این شاخص پایین‌تر از حد متوسط است. شاخص هویت دارای میانگین برابر با ۲/۵۰ و همچنین شاخص تصویر ذهنی دارای میانگینی برابر با ۲/۷۷ است به‌گونه‌ای که این میانگین با توجه به سطح معناداری به‌دست‌آمده اختلاف میانگین به‌دست‌آمده معنادار است. و با توجه به پایین بودن میانگین

به دست آمده از میانگین حد واسط وضعیت این شاخص‌ها نیز در محدوده مورد مطالعه نامطلوب است. مقدار میانگین به دست آمده برای ادراک ایمن و صحیح از فضا برابر با $3/23$ است به گونه‌ای که میانگین به دست آمده بالاتر از میانگین نظری یعنی عدد ۳ است و این اختلاف میانگین با توجه به سطح معناداری به دست آمده از نظر آماری معنادار بوده و می‌توان با سطح اطمینان بیش از ۹۹ درصد نتیجه به دست آمده در نمونه آماری را به کل جامعه آماری تعمیم داد. در ارتباط با میانگین کلی به دست آمده برای متغیر دل‌بستگی به مکان که برابر با $2/84$ است، این مقدار پایین‌تر از میانگین نظری است، از این رو محدوده مورد مطالعه از منظر دل‌بستگی به مکان در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. همچنین با توجه به سطح معناداری به دست آمده که کمتر از مقدار سطح معناداری مورد نظر یعنی عدد $0/05$ است از این رو می‌توان نتایج به دست آمده را به جامعه آماری تعمیم داد.

جدول شماره ۲. وضعیت دل‌بستگی به مکان و شاخص‌های آن در محدوده مورد مطالعه

شاخص	میانگین	اختلاف میانگین	سطح معناداری
احساس هویت	۲/۵۰	-۰/۵۰	۰/۰۰۱
تصویر ذهنی	۲/۷۷	-۰/۲۳	۰/۰۰۱
ادراک ایمن و صحیح از فضا	۳/۲۳	۰/۲۳	۰/۰۰۱
دل‌بستگی به مکان	۲/۸۴	-۰/۱۶	۰/۰۰۱

تبیین عوامل مؤثر بر دل‌بستگی به مکان

بررسی روایی و پایایی (برازش) ابزار اندازه‌گیری

برای بررسی برازش مدل اندازه‌گیری سه مورد، مورد بررسی قرار می‌گیرد که عبارت‌اند از: (۱) صحت شاخص که خود توسط سه معیار ارزیابی می‌شود که عبارت‌اند از: الف) صحت سازگاری درونی با آلفای کرونباخ، ب) صحت ترکیبی، ج) ضرایب بارهای عاملی. (۲) روایی همگرا. (۳) روایی واگرا (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲: ۶۷). آلفا معیاری کلاسیک برای سنجش پایایی و سنجش‌های مناسب برای ارزیابی صحت درونی (سازگاری درونی) محسوب می‌گردد. سازگاری درونی نشانگر همبستگی بین یک سازه و شاخص‌های مربوط به آن است (داوری و همکاران، ۱۳۹۲: ۶۰). نتایج بررسی مقادیر آلفای کرونباخ در جدول شماره ۳ آمده است.

جدول شماره ۳. مقادیر ضرایب پایایی سازگاری درونی

متغیر	مؤلفه‌ها	تعداد گویه‌ها	ضریب آلفا کرونباخ
فعالیت مکان	عملکرد مکان	۳	۰/۸۲۰
	حضور پذیری مکان	۳	۰/۷۲۰
	زیبایی بصری	۳	۰/۷۷۵
	مشارکت‌پذیری مکان	۳	۰/۷۶۴
دل‌بستگی به مکان	قابلیت‌های مکان	۴	۰/۷۹۷
	پیوند انسان و مکان	۲	۰/۸۳۰
	احساس هویت	۳	۰/۷۹۹
ادراک ایمن و صحیح از فضا	تصویر ذهنی	۳	۰/۸۲۸
	ادراک ایمن و صحیح از فضا	۳	۰/۷۷۹

همان‌طور که مشاهده می‌گردد مقادیر آلفای کرونباخ برای تمام سازه‌ها بالای $0/7$ می‌باشد. بنابراین می‌توان استنباط نمود که ابزار اندازه‌گیری از صحت سازگاری درونی خوبی برخوردار است.

پایایی مرکب

این معیار توسط ورتس و همکاران (۱۹۷۴) معرفی شد و برتری آن نسبت به آلفای کرونباخ در این است که پایایی سازه‌ها نه به صورت مطلق بلکه با توجه به همبستگی سازه‌هایش با یکدیگر محاسبه می‌گردد. مقدار CR یک سازه از یک نسبت حاصل می‌شود که در صورت این کسر، واریانس یک سازه با شاخص‌هایش و در مخرج کسر، واریانس سازه با شاخص‌هایش به اضافه مقدار خطای اندازه‌گیری می‌آید. مقدار بیشتر از ۰/۷ نشان از پایداری و مقدار کمتر از ۰/۶ عدم وجود سازگاری را نشان می‌دهد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲: ۴۴). جدول ۴ مقادیر سازگاری مرکب را نشان می‌دهد و همان‌طور که مشاهده می‌گردد برای تمامی مقادیر بالای ۰/۷ می‌باشد که نشان می‌دهد ابزار از سازگاری مرکب خوبی برخوردار است.

جدول شماره ۴. مقادیر ضرایب پایایی مرکب

متغیر	مؤلفه‌ها	تعداد گویه‌ها	ضریب پایایی مرکب
فعالیت مکان	عملکرد مکان	۳	۰/۸۹۲
	حضور پذیری مکان	۳	۰/۸۳۹
	زیبایی بصری	۳	۰/۸۵۷
	مشارکت‌پذیری مکان	۳	۰/۸۶۵
دل‌بستگی به مکان	قابلیت‌های مکان	۴	۰/۸۶۷
	پیوند انسان و مکان	۲	۰/۹۲۱
	احساس هویت	۳	۰/۸۸۷
	تصور ذهنی	۳	۰/۸۹۷
	ادراک ایمن و صحیح از فضا	۳	۰/۸۷۰

بررسی روایی همگرا

روایی همگرا به این معناست که آیا شاخص‌هایی که برای سنجش یک سازه به کار گرفته شده‌اند از همبستگی مناسبی با یکدیگر برای سنجش آن متغیر برخوردارند یا خیر؟. به جهت بررسی روایی همگرا فورنل و لارکر (۱۹۸۱) متوسط واریانس استخراج شده AVE را به عنوان معیاری برای اعتبار همگرا پیشنهاد می‌کنند. حداقل مقدار AVE برابر با ۰/۵ بیانگر اعتبار همگرایی کافی است، به این معنی که یک متغیر مکنون می‌تواند به‌طور میانگین بیش از نیمی از پراکندگی معرف‌هایش را تبیین کند. همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود کلیه مقادیر AVE برای تمام متغیرهای تحقیق، بزرگ‌تر از ۰/۵ می‌باشد. با توجه به مقادیر نشان داده‌شده می‌توان گفت که مدل از روایی همگرایی مطلوبی برخوردار است.

جدول شماره ۵. مقادیر متوسط واریانس استخراج شده (AVE)

متغیر مکنون	CV COM	CV Red	R2	Commun	GOF
عملکرد مکان	۰/۷۳۶	۰/۳۷۲	۰/۵۸۵	۰/۷۳۶	
حضور پذیری مکان	۰/۶۳۶	۰/۲۵۶	۰/۴۱۳	۰/۶۳۶	
زیبایی بصری	۰/۶۶۶	۰/۲۶۶	۰/۵۲۸	۰/۶۶۶	
مشارکت‌پذیری مکان	۰/۶۸۳	۰/۲۳۳	۰/۳۴۵	۰/۶۸۳	
قابلیت‌های مکان	۰/۶۲۲	۰/۳۱۲	۰/۵۳۱	۰/۶۲۲	۰/۵۸۸
فعالیت مکان	۰/۳۹۷	۰/۳۹۷	---	۰/۳۱۷	
پیوند انسان و مکان	۰/۸۵۴	۰/۵۴۱	۰/۶۳۵	۰/۸۵۴	
احساس هویت	۰/۷۳۰	۰/۵۷۵	۰/۷۹۹	۰/۷۳۰	
تصور ذهنی	۰/۷۴۵	۰/۵۱۱	۰/۶۹۰	۰/۷۴۵	

ادراک ایمن و صحیح از فضا	۰/۶۹۱	۰/۲۸۴	۰/۴۲۵	۰/۶۹۱
دل‌بستگی به مکان	۰/۴۷۵	۰/۱۵۸	۰/۳۵۷	۰/۴۷۵

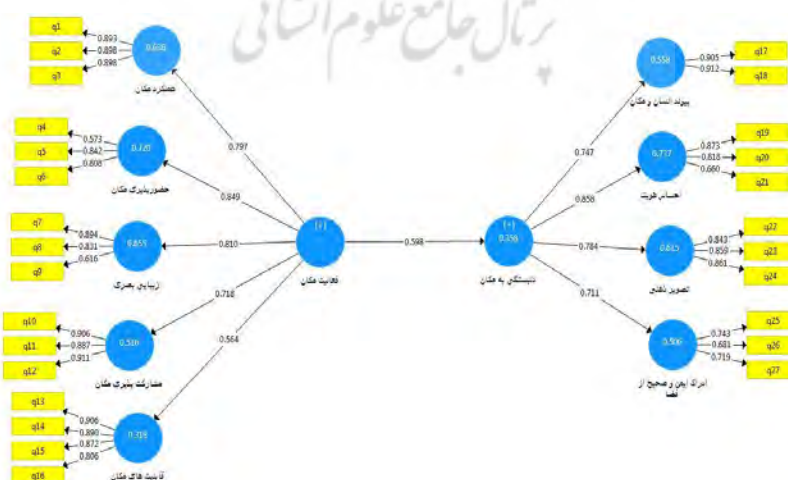
بررسی روایی واگرا

منظور از روایی واگرا این است که آیتم‌ها یا معرف‌های مربوط به یک متغیر فقط همان متغیر را بسنجند. در تحلیل PLS بر اساس نظر فورنل و لارکر (۱۹۸۱) جذر AVE یک متغیر باید از میزان همبستگی آن متغیر با سایر متغیرهای تحقیق بزرگ‌تر باشد. در این مرحله ابتدا جذر مقادیر AVE را محاسبه نموده و سپس مقادیر به‌دست‌آمده را بر روی قطر ماتریس (همبستگی متغیر مکنون) جایگزین می‌نماییم. همان‌طور که در جدول شماره ۶ نشان داده‌شده است مقادیر جذر متوسط واریانس استخراج‌شده که در قطر ماتریس جدول قرار گرفته‌اند از تمامی مقادیر همبستگی محاسبه‌شده در همان ستون بزرگ‌تر می‌باشند. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ابزار مورد استفاده در تحقیق از روایی واگرای مناسبی برخوردار می‌باشد، این بدان معنی است که سؤالات هر سازه همبستگی بیشتری با سازه مربوط به خود نسبت به سایر سازه‌ها دارد.

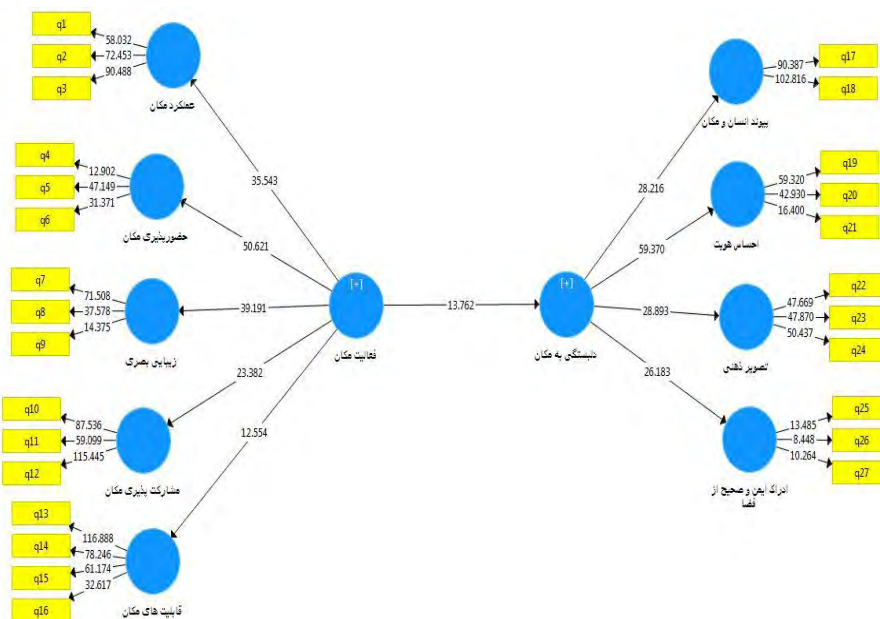
جدول شماره ۶. میزان همبستگی بین متغیرها و جذر متوسط واریانس استخراج‌شده

ادراک ایمن و صحیح از فضا	تصویر ذهنی	احساس هویت	پیوند انسان و مکان	قابلیت‌های مکان	مشارکت‌پذیری مکان	زیبایی بصری	حضور پذیری مکان	عملکرد مکان
۰/۸۳۱	۰/۲۵۳	۰/۴۲۹	۰/۵۰۹	۰/۵۹۷	۰/۲۵۱	۰/۴۰۳	۰/۴۷۶	۰/۴۱۰
۰/۸۶۲	۰/۷۷۹	۰/۵۱۳	۰/۳۷۷	۰/۲۵۴	۰/۳۸۱	۰/۱۸۱	۰/۱۱۴	۰/۳۱۴
۰/۸۵۴	۰/۵۷۵	۰/۴۴۱	۰/۱۳۶	۰/۲۰۲	۰/۴۴۲	۰/۳۲۱	۰/۳۴۰	۰/۱۰
۰/۹۲۴	۰/۶۲۹	۰/۲۷۹	۰/۳۳۱	۰/۲۹۸	۰/۳۲۷	۰/۴۰۷	۰/۳۳۱	۰/۳۴۰
۰/۸۲۷	۰/۴۶۳	۰/۱۰۰	۰/۲۶۲	۰/۱۶۶	۰/۴۰۱	۰/۴۵۹	۰/۴۷۳	۰/۴۵۹
۰/۷۸۸	۰/۶۲۹	۰/۲۷۹	۰/۳۳۱	۰/۲۹۸	۰/۳۲۷	۰/۴۰۷	۰/۳۳۱	۰/۳۴۰
۰/۴۲۹	۰/۵۷۵	۰/۴۴۱	۰/۱۳۶	۰/۲۰۲	۰/۴۴۲	۰/۳۲۱	۰/۳۴۰	۰/۱۰
۰/۵۰۹	۰/۳۷۷	۰/۲۵۴	۰/۳۸۱	۰/۳۲۷	۰/۴۰۳	۰/۴۷۶	۰/۴۱۰	۰/۳۱۴
۰/۵۹۷	۰/۲۵۴	۰/۳۸۱	۰/۳۲۷	۰/۴۰۳	۰/۴۷۶	۰/۴۱۰	۰/۳۱۴	۰/۳۱۴

بعد از بررسی برازش مدل نوبت به بررسی سؤال پژوهش می‌گردد. مدل اجراشده در محیط نرم‌افزار pls برای بررسی سؤال پژوهش به شرح شکل‌های زیر ارائه شده است.

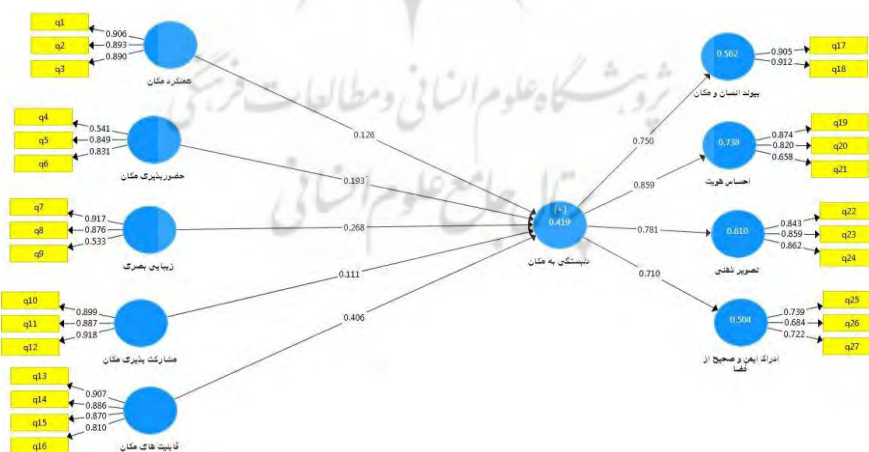

شکل شماره ۲. مدل ساختاری پژوهش در حالت استاندارد

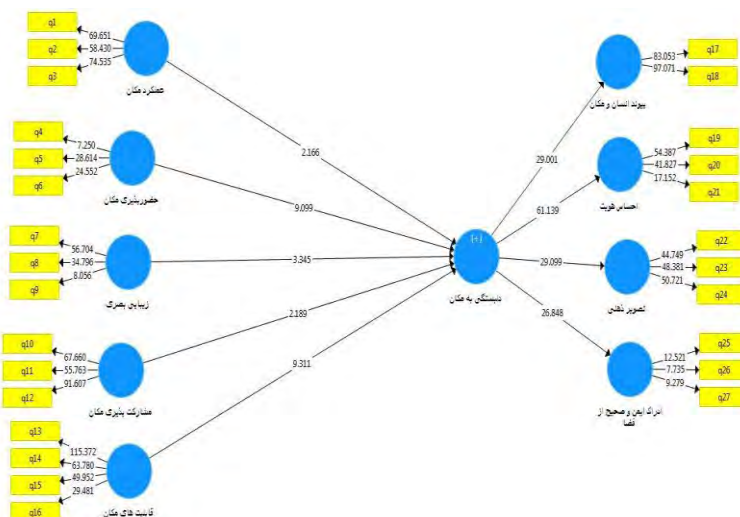

شکل شماره ۳. مدل ساختاری پژوهش در حالت معناداری

با توجه به شکل (۲) مقدار آماره T به دست آمده $۱۳/۷۶۲$ است به گونه‌ای که این مقدار بزرگ‌تر از $۱,۹۶$ می‌باشد و می‌توان چنین استنباط نمود فعالیت‌های مکان بر دل‌بستگی به مکان تأثیر معناداری دارد. همچنین با توجه به شکل ۳، ضریب مسیر به دست آمده برابر با $(\beta=۰/۵۹۸)$ است، از آنجاکه ضریب مسیر به دست آمده مثبت است این تأثیر به صورت مستقیم می‌باشد. پس می‌توان عنوان نمود فعالیت‌های مکان بر دل‌بستگی به مکان تأثیر مثبت و معناداری دارد. پس از بررسی رابطه فعالیت‌های مکان بر دل‌بستگی به مکان، اقدام به بررسی رابطه مؤلفه‌های فعالیت‌های مکان بر دل‌بستگی مکان شد. نتایج بررسی به شرح شکل‌های ۴ و ۵ ارائه شده است.

شکل شماره ۴. مدل ساختاری پژوهش در حالت استاندارد

شکل شماره ۵. مدل ساختاری پژوهش در حالت معناداری

با توجه به شکل (۵) در ارتباط با تأثیر مؤلفه عملکرد مکان بر دل بستگی مکان نتایج حاکی از آن است که مقدار آماره T به دست آمده $۲/۱۶۶$ است به گونه‌ای که این مقدار بزرگ‌تر از $۱/۹۶$ می‌باشد و می‌توان گفت که مؤلفه عملکرد مکان بر دل بستگی مکان تأثیر معناداری دارد. همچنین با توجه به شکل ۴، ضریب مسیر به دست آمده برابر با $(\beta=۰/۱۲۶)$ ، است، از آنجا که ضریب مسیر به دست آمده مثبت است این رابطه به صورت مستقیم می‌باشد. پس می‌توان عنوان نمود مؤلفه عملکرد مکان بر دل بستگی مکان تأثیر مثبت و معناداری دارد به گونه‌ای که با هر واحد تغییر مثبت در مؤلفه عملکرد مکان زمینه برای ارتقای دل بستگی به مکان فراهم می‌شود.

در ارتباط با تأثیر مؤلفه حضور پذیری مکان بر دل بستگی مکان، نتایج مندرج در شکل ۵ حاکی از آن است که مقدار آماره T به دست آمده $۹/۰۹۹$ است به گونه‌ای که این مقدار بزرگ‌تر از $۱/۹۶$ می‌باشد و می‌توان گفت که مؤلفه حضور پذیری مکان بر دل بستگی مکان تأثیر معناداری دارد. همچنین با توجه به شکل ۴، ضریب مسیر به دست آمده برابر با $(\beta=۰/۱۹۳)$ ، است، از آنجا که ضریب مسیر به دست آمده مثبت است این رابطه به صورت مستقیم می‌باشد. پس می‌توان عنوان نمود مؤلفه حضور پذیری مکان بر دل بستگی مکان تأثیر مثبت و معناداری دارد به گونه‌ای که با هر واحد تغییر مثبت در مؤلفه حضور پذیری مکان زمینه برای ارتقای دل بستگی به مکان فراهم می‌شود.

در ارتباط با تأثیر مؤلفه زیبایی بصری بر دل بستگی مکان، نتایج مندرج در شکل ۵ حاکی از آن است که مقدار آماره T به دست آمده $۳/۳۴۳$ است به گونه‌ای که این مقدار بزرگ‌تر از $۱/۹۶$ می‌باشد و می‌توان گفت که مؤلفه زیبایی بصری بر دل بستگی مکان تأثیر معناداری دارد. همچنین با توجه به شکل ۴، ضریب مسیر به دست آمده برابر با $(\beta=۰/۲۶۸)$ ، است، از آنجا که ضریب مسیر به دست آمده مثبت است این رابطه به صورت مستقیم می‌باشد. پس می‌توان عنوان نمود مؤلفه زیبایی بصری بر دل بستگی مکان تأثیر مثبت و معناداری دارد به گونه‌ای که با هر واحد تغییر مثبت در مؤلفه زیبایی بصری زمینه برای ارتقای دل بستگی به مکان فراهم می‌شود.

در ارتباط با تأثیر مؤلفه مشارکت پذیری مکان بر دل بستگی مکان، نتایج مندرج در شکل ۵ حاکی از آن است که مقدار آماره T به دست آمده $۲/۱۸۹$ است به گونه‌ای که این مقدار بزرگ‌تر از $۱/۹۶$ می‌باشد و می‌توان گفت که مؤلفه مشارکت پذیری مکان بر دل بستگی مکان تأثیر معناداری دارد. همچنین با توجه به شکل ۴، ضریب مسیر به دست آمده برابر با $(\beta=۰/۱۱۱)$ ، است، از آنجا که ضریب مسیر به دست آمده مثبت است این رابطه به صورت مستقیم می‌باشد. پس می‌توان عنوان نمود مؤلفه مشارکت پذیری مکان بر دل بستگی مکان تأثیر مثبت و معناداری دارد به گونه‌ای که با هر واحد

تغییر مثبت در مؤلفه مشارکت‌پذیری مکان زمینه برای ارتقای دل‌بستگی به مکان فراهم می‌شود. در ارتباط با تأثیر مؤلفه قابلیت‌های مکان بر دل‌بستگی مکان، نتایج مندرج در شکل ۵ حاکی از آن است که مقدار آماره T به‌دست‌آمده ۹/۳۱۱ است به‌گونه‌ای که این مقدار بزرگ‌تر از ۱/۹۶ می‌باشد و می‌توان گفت که مؤلفه قابلیت‌های مکان بر دل‌بستگی مکان تأثیر معناداری دارد. همچنین با توجه به شکل ۴ ضریب مسیر به‌دست‌آمده برابر با (۴۰۶/۰) $\beta=0$ است، از آنجاکه ضریب مسیر به‌دست‌آمده مثبت است این رابطه به‌صورت مستقیم می‌باشد. پس می‌توان عنوان نمود مؤلفه قابلیت‌های مکان بر دل‌بستگی مکان تأثیر مثبت و معناداری دارد به‌گونه‌ای که با هر واحد تغییر مثبت در مؤلفه قابلیت‌های مکان زمینه برای ارتقای دل‌بستگی به مکان فراهم می‌شود.

نتیجه‌گیری

دل‌بستگی به مکان برخاسته از فعالیت‌ها و تعاملات بین انسان - مکان و انسان - انسان در یک مکان خاص است و با تأثیر متقابل احساسات، دانش، باورها و رفتارها با مکانی خاص سروکار دارد. امروزه فضاهای سبز همگانی شهری (به‌ویژه پارک‌ها)، به دلیل برخورداری از مشخصه‌های خاص فیزیکی و فعالیتی به فضاهای جذابی برای برقراری ارتباطات اجتماعی و درک تجربه شخصی بدل شده‌اند. این فضاها به‌مثابه کانون‌های سبز و طبیعی‌اند که انسان امروز شاید برای گریز از محیط پرمیاهوی شهری به آن‌ها پناه می‌آورد. پژوهش حاضر باهدف تبیین دل‌بستگی به مکان در فضاهای سبز شهری انجام شد. نتایج حاصل از بررسی وضعیت محدوده مورد مطالعه از نظر دل‌بستگی به مکان و شاخص‌های آن حاکی از آن بود که از بین شاخص‌های موردنظر برای دل‌بستگی به مکان تنها شاخص ادراک ایمن و صحیح از فضا در وضعیت نسبتاً مطلوب قرار دارد و دیگر شاخص‌های دل‌بستگی به مکان و دل‌بستگی به مکان به‌صورت کلی در محدوده مورد مطالعه در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. یافته‌های حاصل از این پژوهش داد که فعالیت‌های مکان بر دل‌بستگی به مکان تأثیر مثبت و معناداری دارد. با توجه به مقدار تأثیر به‌دست‌آمده که برابر با ۰/۵۹۸ بود می‌توان گفت که مقدار این تأثیر در حد متوسط می‌باشد. از طرفی می‌توان گفت که فعالیت‌های مکان ۳۵/۷ درصد از واریانس دل‌بستگی به مکان را پیش‌بینی و تبیین می‌کند. بررسی تأثیر مؤلفه‌های فعالیت‌های مکان بر دل‌بستگی به مکان نشان‌دهنده آن بود که از تمامی مؤلفه‌های پنج‌گانه مربوط به فعالیت‌های مکان تأثیر مثبت و معناداری بر دل‌بستگی به مکان داشتند. از بین مؤلفه‌های شناسایی‌شده مؤلفه قابلیت‌های مکان با ضریب مسیر ۰/۴۶۸ دارای بیشترین تأثیر بود بعد از آن مؤلفه زیبایی بصری با ضریب مسیر ۰/۲۶۸ دارای بیشترین تأثیر بود. یافته‌های حاصل از این پژوهش با بخشی از یافته‌های پژوهش دریانتو سونگ (۲۰۲۱)، مور (۲۰۲۱)، رایان و همکاران (۲۰۱۵)، مولایی و همکاران (۲۰۱۷)، جهانگیری (۱۳۹۶) همخوانی دارد. دریانتو سونگ (۲۰۲۱) در پژوهش خود از مؤلفه زیبایی بصری به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مؤثر بر دل‌بستگی به مکان یاد کرده است. رایان و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهش خود مؤلفه عملکرد مکان را به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر بر دل‌بستگی مکان یاد می‌کند. در این پژوهش نگارنده بر این نکته تأکید داشته است که اجرای انواع فعالیت‌های مکانی در فضاهای سبز شهری زمینه را برای جذابیت این فضا و در نتیجه دل‌بستگی به این مکان‌ها زیاد می‌کند. با توجه به نتایج حاصل‌شده در این پژوهش پیشنهادهایی به شرح زیر جهت تقویت فعالیت‌های مکان ارائه می‌شود تا از این طریق زمینه برای افزایش دل‌بستگی به مکان ارتقاء یابد:

- با توجه به نیاز انسان به برقراری تعاملات اجتماعی و بر اساس نقشی که فضاهای سبز شهری در فراهم نمودن بستر این تعاملات دارند، پیشنهاد می‌گردد تا شرایط محیطی و روانی در فضاهای سبز شهری در راستای ارتقاء تعاملات اجتماعی تقویت گردد.

- هنگامی که یک مکان خاص تداعی‌کننده خاطرات گذشته برای شخص می‌شود، احتمال دل‌بستگی آن شخص به

مکان افزایش می‌یابد، از این رو پیشنهاد می‌گردد تا با برگزاری مراسم‌های مختلف و برنامه‌های گوناگون نسبت به ایجاد خاطرات به یادماندنی برای شهروندان اقدام گردد.

- از آنجایی که زیبایی بصری مکان نقش مستقیمی در ایجاد دل‌بستگی به مکان دارد، لذا پیشنهاد می‌شود ارتقاء زیبایی بصری

فضاهای شهری به خصوص فضاهای سبز از طریق «استفاده از مصالح سازگار با اقلیم»، «استفاده از عناصر معماری بومی منطقه»، «انطباق فرم و فضا با عملکرد»، «آدرس‌پذیری و خوانایی فضا»، «نورپردازی»، «وجود روابط بصری»، «هویت قابل ادراک فضا»، «سازگاری میان تعاملات اجتماعی ویژگی‌های کالبدی» و «زیبایی فضا مبلمان و تجهیزات شهری» در دستور کار مسئولین و مدیریت شهری قرار گیرد.

- برقراری ارتباط مثبت با مکان زمینه شکل‌گیری احساس دل‌بستگی با مکان می‌باشد. لذا قابلیت‌های مکان از پیش شرط‌های اولیه جهت ایجاد احساس دل‌بستگی خواهد بود. در این راستا پیشنهاد می‌گردد که با توجه نمودن به فضاهای خصوصی و عمومی، قلمرو پذیر، آسایش محیطی و ایجاد امنیت موجبات شکل‌گیری احساس دل‌بستگی به فضاهای سبز شهری فراهم گردد.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) احمدی، حسن و مهرجو، مهرداد (۱۳۹۸) بررسی رابطه بین دل‌بستگی مکانی وفاداری رفتاری با سرزندگی و امنیت در فضای شهری (مطالعه موردی: میدان شهرداری شهر رشت)، فصلنامه معماری و شهرسازی پایدار، دوره ۷، شماره ۲، صص. ۸۳-۶۹.
- ۲) ایزدی، ملیحه و گرجی، مهشید (۱۳۹۸) تحلیلی بر وضعیت فضای سبز با رویکرد توسعه پایدار شهری مطالعه موردی: مناطق شهر اصفهان. فصلنامه شهر پایدار، دوره ۲، شماره ۱، صص. ۲۷-۱۵.
- ۳) آروین، محمود (۱۳۹۸) ارزیابی اثرات دل‌بستگی مکانی بر میزان تاب‌آوری اجتماعی در شهرها (مطالعه موردی: منطقه ۱۲ کلان‌شهر تهران)، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۱۰، شماره ۳۸، صص. ۸۸-۷۷.
- ۴) جهانگیری، آرمان؛ پاکزاد، جهان‌شاه؛ عندلپ، علیرضا (۱۳۹۶) فرآیند تبیین پدیدار نگاری ابعاد مفهوم دل‌بستگی مکانی به روش استخراج معانی تصویری خودنگار، نشریه مدیریت شهری، شماره ۴۷، صص. ۳۰۰-۲۷۷.
- ۵) چرخچیان، مریم (۱۳۸۸) تبیین مدل دل‌بستگی به مکان» و بررسی عناصر و ابعاد مختلف آن، نشریه هنرهای زیبا-معماری و شهرسازی، دوره ۱، شماره ۳۸، صص. ۴۸-۳۰.
- ۶) حبیبیان، بهار و حاتمی‌نژاد، حسین (۱۳۹۹) تبیین اثرپذیری سرزندگی محله‌های شهری از ابعاد دل‌بستگی مکانی نمونه مورد مطالعه: شهر اهواز، فصلنامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۲۴، شماره ۱، صص. ۱۸۲-۱۵۱.
- ۷) داوری، علی و رضازاده، آرش (۱۳۹۲) مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار PLS، چاپ اول، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- ۸) دوبران، اسماعیل و احمدی، حسین (۱۳۹۹) تولید فضاهای پیاده راهی و پایداری هویت و حس مکانی شهروندان مطالعه موردی: پیاده راه خیابان امام شهر زنجان، فصلنامه شهر پایدار، دوره ۳، شماره ۴، صص. ۴۲-۲۹.
- ۹) رحیمی، لیلا؛ رفیعیان، مجتبی؛ باقری، محمد (۱۳۹۶) ارزیابی تأثیر مقیاس مکانی بر دل‌بستگی ساکنین به مکان در محلات مرکزی (شهر تبریز)، فصلنامه نامه معماری و شهرسازی، دوره ۹، شماره ۱۸، صص. ۵۸-۴۳.
- ۱۰) زمانی، بهادر و هنرور، محسن (۱۳۹۵) ارزیابی عوامل مؤثر بر دل‌بستگی مکانی در محلات شهری با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه‌ای، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسی شهری، دوره ۶، شماره ۲۰، صص. ۱۵۶-۱۳۱.
- ۱۱) ضیا بخش، ندا (۱۳۹۹) بررسی مقایسه‌ای حس تعلق به مکان در محلات گلشن و قنات کوثر منطقه ۴ شهرداری تهران، فصلنامه معماری و شهرسازی پایدار، دوره ۳، شماره ۴، صص. ۱۴-۱.

۱۲) لک، آزاده (۱۳۹۳) تجربه بازآفرینی حس دل‌بستگی به مکان در محلات آسیب‌دیده از زلزله با بهره‌گیری از روش نظریه‌ای زمینه، نشریه نامه معماری و شهرسازی، شماره ۱۵، صص. ۱۷۶-۱۵۹.

- 13) Ahmadi, Hasan. & Mehrjoo, Mehrdad. (2019) Investigating the Relationship between Spatial Attachment and Behavioral Loyalty with Vitality and Security in Urban Space (Case Study: Rasht Municipality Square), *Journal of Sustainable Architecture and Urbanism*, Vol. 7, No. 2, pp.69- 83. [In Persian].
- 14) Altman, I. & Low, S. M. (2012) *Place attachment* Springer Science & Business Media, Vol. 12, pp.23-45.
- 15) Amundsen, H. (2015) Place attachment as a driver of adaptation in coastal communities in Northern Norway, *Local Environment*, Vol.20, No.3, pp. 257-276.
- 16) Arvin, Mahmoud. (2019) Evaluation of the effects of spatial attachment on social resilience in cities (Case study: District 12 of Tehran metropolis), *Journal of Urban Research and Planning*, Vol. 10, No. 38, pp.77-88. [In Persian].
- 17) Boley, B. B. & Strzelecka, M. & Yeager, E. P. & Ribeiro, M. A. & Aleshinloye, K. D. & Woosnam, K. M. & Mimbs, B. P. (2021) Measuring Place Attachment with The Abbreviated Place Attachment Scale (APAS), *Journal of Environmental Psychology*, Vol.10, pp.50-70.
- 18) Brown, B. & Perkins, D. D. & Brown, G. (2003) Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis, *Journal of environmental psychology*, Vol.23, No.3, pp. 259-271.
- 19) Burley, D. & Jenkins, P. & Laska, S. & Davis, T. (2007) Place attachment and environmental change in coastal Louisiana, *Organization & Environment*, Vol.20, No.3, pp. 347-366.
- 20) Casey, M. C. (2009) Place attachment: Conceptual and empirical questions, *Journal of environmental psychology*, Vol.21, No.3, pp. 273-281.
- 21) Charkhchian, Maryam. (2009) Explaining the model of "attachment to place" and examining its various elements and dimensions, *Journal of Fine Arts - Architecture and Urban Planning*, Vol. 1, No. 38, pp.30-48. [In Persian].
- 22) Davari, Ali. & Rezazadeh, Arash. (2013) *Structural Equation Modeling with PLS Software*, First Edition, Tehran: Jihad Daneshgahi Publications. [In Persian].
- 23) Doiran, Ismail. & Ahmadi, Hossein. (2021) Production of sidewalks and stability of identity and spatial sense of citizens Case study: Sidewalk of Imam Shahr Street, Zanjan, *Journal of Sustainable City*, Vol. 3, No. 4, pp. 29-42. [In Persian].
- 24) Efrogmson, D. & Thi Kieu Thanh Ha, T. & Thu Ha, Ph. (2009) *Public Spaces: How They Humanize Cities*. edition1, Publisher Dhaka.
- 25) Habibian, Bahar. & Hatami Nejad, Hossein. (2021) Explaining the impact of vitality of urban neighborhoods from the dimensions of spatial attachment of the studied sample: Ahvaz, *Journal of Spatial Planning and Planning*, Vol. 24, No. 1, pp.151-182. [In Persian].
- 26) Hidalgo, M. C. & Hernandez, B. (2001) Place attachment: Conceptual and empirical questions, *Journal of environmental psychology*, Vol.21, No.3, pp. 173-281.
- 27) Izadi, Maliheh. & Gorji, Mahshid. (2019) An analysis of the state of green space with the approach of sustainable urban development Case study: Isfahan city areas, *Journal of Sustainable City*, Vol. 2, No. 1, pp.27-15. [In Persian].
- 28) Jahangiri, Arman.& Pakzad, Jahanshah.& Andalib, Alireza. (2017) The process of explaining the phenomenology of the dimensions of the concept of spatial attachment by extracting the visual meanings of self-portrait, *Journal of Urban Management*, No. 47, pp. 277-300. [In Persian].
- 29) Lak, Azadeh. (2014) The experience of recreating the sense of attachment to the place in earthquake-affected areas using the theoretical method of the field, *Journal of Architecture and Urban Planning*, No. 15, p. 176-159. [In Persian].
- 30) Lo, Y. L. & Lee, M. Y. K. & Cheung, L. T. O. & Ma, A. T. H. (2021) Place attachment and political orientation: The case of localists in Hong Kong, *Asian Journal of Social Science*, Vol.13, pp.55-70.

- 31) Moore, T. (2021) Planning for place: Place attachment and the founding of rural community land trusts, *Journal of Rural Studies*, Vol.83, pp. 21-29.
- 32) Rahimi, Leila. & Rafieian, Mojtaba. & Bagheri, Mohammad. (2017) Evaluating the effect of spatial scale on residents' attachment to place in central neighborhoods (Tabriz city), *Journal of Architecture and Urban Planning*, Vol. 9, No. 18, pp. 43-58. [In Persian].
- 33) Ryan, A. J. & Walker, R, L. (2015) Place attachment and landscape preservation in rural New England: A Maine case study, *Landscape and urban planning*, Vol.86, No.2, pp. 141-152.
- 34) Scannell, L. & Gifford, R. (2017) Place attachment enhances psychological need satisfaction, *Environment and Behavior*, Vol.49, No.4, pp. 359-389.
- 35) Tonge, J.& Ryan, M. M.& Moore, S. A. & Beckley, L. E. (2015) The effect of place attachment on pro-environment behavioral intentions of visitors to coastal natural area tourist destinations, *Journal of Travel Research*, Vol.54, No.6, pp. 730-743.
- 36) Trentelman, C. K. (2009) Place attachment and community attachment: A primer grounded in the lived experience of a community sociologist, *Society and natural resources*, Vol.22, No.3, pp. 191-210.
- 37) Zamani, Bahador. & Honarvar, Mohsen. (2016) Evaluation of Factors Affecting Spatial Attachment in Urban Neighborhoods Using Network Analysis Process, *Journal of Urban Sociological Studies*, Vol. 6, No. 20, pp.156-131. [In Persian].
- 38) Zia Bakhsh, Neda. (2021) A Comparative Study of the Sense of Belonging to a Place in Golshan and Kowsar Aqueducts in District 4 of Tehran Municipality, *Journal of Sustainable Architecture and Urban Planning*, Vol. 3, No. 4, pp.1-14. [In Persian].

